

PROSLAVA

DEVEDESETOGODIŠNJICE POČASNOGA ČLANA

IVANA VITEZA TRNSKOGA

DNE 30. TRAVNJA 1909.

Akademija je htjela da devedesetogodišnjicu svoga počasnoga člana Ivana v. Trnskoga proslavi još 30. travnja 1908., dan prije devedesetoga rođenog dana njegova. Razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički stvorili su u svojim sjednicama od 4. travnja 1908. i od 12. travnja 1908. zaključke u tom smislu. Ali je na želju samoga svečara slava odgođena na dan 30. travnja 1909., kadno će on navršiti devedesetu godinu života.

Da bi slava prema zaslugama svečarevim imala širi opseg, pozvala je Akademija i druga književna i prosvjetna društva hrvatska, da sudjeluju u toj rijetkoj slavi, koja je ujedno slava lijepe knjige i prosvjete hrvatske. I ona su se s veseljem pozivu odazvala.

Dne 30. travnja još prije 11 sati napunila se svečana dvorana Akademijske palače biranoga općinstva, napose zastupnikâ književnih i prosvjetnih društava hrvatskih. Od odličnikâ bili su nazočni odsječni predstojnik dr. F. pl. Mixich, predsjednik banskoga stola V. Mažuranić i umirovljeni veliki župan B. Budisavljević. Osobit je sjaj podavao velik broj odličnih gospođa, naročito zastupnica gospojinskoga odbora za Strossmayerov spomenik i gospojinskoga kluba.

Na ulazu je svečara i njegovu porodicu dočekaio predsjednik Akademije T. Smičiklas s velikim brojem članova Akademije i otpratio ga u svečanu dvoranu, gdje ga je sakupljeno općinstvo živahno pozdravilo. U ime gospojinskoga odbora za Strossmayerov spomenik predala je svečaru kitu cvijeća gospođa Dragica pl. Marković, a u ime gospojinskoga kluba pozdravila ga je gospođa Alma Grahor. Na to su zaredali

I. Pozdravni govori:

1. T. Smičiklas, predsjednik Jugoslavenske akademije:

Presvjetli gospodine,
počasni člane Jugoslavenske akademije!

Gospod Bog i dobra sreća hrvatskoga naroda daje nam prerijetku zgodu, da danas možemo slaviti Vašu slavu devedesetogodišnjicu i sedamdesetogodišnjicu Vašega neumrloga književnoga rada. Ovakove slave, što mi znamo, nije do sada kroz sve vijekove mogao slaviti nijedan književnik hrvatski. I Vaše drugove, koji su uz Gaja ustali, da dignu narod hrvatski pod starom narodnom zastavom na novi slavni narodni život, sve nam je nemila smrt, mnoge u snažnoj dobi njihova života pokosila. Vi ste nam hvala milomu Bogu ostali kao svijetli stup, da se oko Vas kao oko miloga oca radostni okupimo.

Svi prosvijetljeni Hrvati gledaju na Vas milim okom, jer im je Vaš lik obasjan zorom onoga prvoga poroda ilirskoga i preporoda naroda hrvatskoga, jer mogu svojim rođenim očima licem u lice gledati jednoga od najboljih suradnika Ljudevita Gaja. Vi i Vaši drugovi zaroniste u dublinu narodne duše, da iz nje izmamite one ljepote našega narodnoga jezika (a Vi više od drugih), kojima se odlikuje između slavenskih jezika. Vi i Vaši drugovi digoste sa dna narodne duše one bisere narodne pjesme, za koje nam zavide narodi. Vi i Vaši drugovi presjekoste one uskosrdne međe narodne po raznim oblastima, koje su se podigle usred raznih nesreća našega naroda pred jačim i silovitijim dušmanima. Vi mu pokazaste one neizmjerne prostorine, na kojima žive njegova braća po krvi i jeziku. Vaše pjesme kao andeoski glasovi raspališe narodna srca od mora do

mora. Vi i Vaši drugovi presjekoste one tradicije prošlih vijekova, da je samo plemstvo politički narod, a kada je umiralo plemstvo i sušilo svoje nekada svježe svrži, da je vrijeme i smrti narodnoj, kako su bile započele kukati neke zloguke plemićke ptice kukavice. Vi i Vaši drugovi pokazaste svomu narodu, da je neumrli, kada sav savcat bude prodahnut jednom velikom neumrlom narodnom dušom. Vi i Vaši drugovi s pravom divinacijom pokazaste Hrvatima i Srbima, Slovencima i Bugarima, da su jedan narod, i dadoste svima jedno ilirsko ime, kada im je sam Bog dao jedan jezik. Imade Franceza, koji su uvjereni, da je franceska narodna povijest tek od vremena njihova velikoga prevrata, pa zašto ne bi moglo biti Hrvata, koji misle, da tek od naših slavnih Ilira počinje prava naša narodna povijest! Vi ste, dični starino, kao najstariji između nas vidjeli i najviše onih djetinjih bolesti te nove narodne povijesti i nastojali ste, da im uspješna lijeka iz duše i srca Vašega podadete.

Vi ste kroz sedamdeset godina neumorno učili svoj narod. Sve su Vaše pjesme jedna velika narodna budnica. I Vaše „Krijesnice“, koje će svijetliti snagom Vaše duše, dok bude naroda i knjige hrvatske, i one su pouka Vašemu narodu. Vaše su pouke sve očinske. Vi, mili učitelju, i karate svoj narod, kada vidite, da se porocima truže, ali ne glasom onih, koji ili blagosiljaju ili proklinju, već lijepim i nježnim glasom majčinim, koji nikada dušu ne prenerazuje, ali toga prikora pokarani nikada ne zaboravlja, već s vremenom sve jače krijepi sinovsku mu dušu i prenosi ga u vječnost.

Vi ste tečajem dugoga i uspjehom neumrlim blagoslovljenoga književnoga rada mnogu brazdu uzorali i plodnu ostavljate narodu hrvatskomu, ali o tom će reći svoju dvojica od naših drugova. Vi ste kao dobar vrtlar

sadili Vaše cvijeće ondje, gdje ste se za stalno nadali da će najbolje procvasti. Zato se evo savija danas oko Vas vijenac naših društava pored Akademije, u koje ime ja sam sretan da Vas mogu na ime mojih i Vaših društava pozdraviti. Evo „Matica hrvatska“, „Društvo sv. Jerolima“, „Hrvatski pedagoško-književni zbor“, „Društvo hrvatskih književnika“, „Savez hrvatskih pjevačkih društava“, „Savez hrvatskih učiteljskih društava“, „Društvo hrvatskih srednjo-školskih profesora“, „Udruga učiteljica“, „Gospojinski odbor za Strossmayerov spomenik“, „Gospojinski klub“, „Društvo za pučku prosvjetu“ — svi se zahvalno i zanosno slažu sa mnom: da Bog poživi našega slavnoga pjesnika Ivana Trnskoga na mnoga ljeta. Živio!

2. K. Pavletić, potpredsjednik Matice Hrvatske:

Presvijetli gospodine!

Čestiti slavljeniče!

I moj nezatni glas treba da zadršće u sjajnom ovom kolu slavitelja Tvojih, ali će mu nemoćnu podati snage jaki zbor, iz kojega se izvija, a to je „Matica Hrvatska“. I ona je evo, nekad i sada miljenče Tvoje, došla sa svojim odborom u poklone najmarnijoj radilici u pčelinjaku svome. Neumorna pčelica pomagao si joj graditi i rediti bistro saće rođenog nam jezika, u nj si unosio slatki med rodu na okrepu sa raznolična cvijeća hrvatskih ubavih luka i bregova, sa milovidnih polja slavenske nam rodbine, sa prostranih i nepreglednih krajina tuđine.

Ti si, sretan, vidio možda već nikad ponovljeni zanos Iliraca; oćutio si, tužan, kruti apsolutizam, koji je oblo-mio ilirska krila; pomogao si raskivati tvrde lance, kušao si i slast zvuka razbijenih veriga. Palio si kresove rodu u tami, a kao praktički odgojitelj naroda gledao

si predobiti žene hrvatske za ideale narodnje, pa nam nisi zanemario, kako zgodno reče dični predsjednik Akademije, ni puka, te srčike naše, otkud nam životna snaga teče. Jario si svuda oganj rodoljublja skupa sa velikim pobratimom svojim Prerodom.

Nije velik samo onaj, komu to priroda daje, već i onaj, koji joj veličinu otme stekavši je svojom mukom i poštenjem; nije velik samo onaj, koji bez truda, katkad i nesvjesno, a često ne bez samoljublja, daje od svoga suviška, daje oduška sili genija svoga, već je i onaj velik, koji svijestan mučno i nesebično krči tlo i pripravlja put za velikane, koji ih pronicav odgaja Tako si velikodušan i Ti činio znajući, da je u zgradi sreće narodne svaki kamen jednako nuždan i vrijedan, samo jednima je udes, da su zemljom zakriveni u temelju, a drugi su srećni, te se sjaje u pročelju.

Posljednji Abanseraž ilirski, zadnji borilac od hrabrene garde one, koja umire, ali se ne predaje, ponosito jošte viješ zastavu slobode i potičeš na pjesmu nade, uskrснуća, potpunoga i nesapetoga života narodnoga, kako si se nekad zakleo vili posestrimi u najmlađim dnevima svojim.

Bog Ti bio naklon i blagodarna Ti priroda ovila oko časnih sjedina krasan niz godina, kanda je htjela reći hrvatskome narodu: Evo vam u zamjenu za tolike rano preminule umnike, evo vam dična starca pregaoca, s njegovim slavljem prodičite i one druge jubileje, koje vam je ukratila prijevka smrt, odvajkad kivna vašem narodu.

S pogledna visa starosti svoje počivajući gledaš u pučinu prošlih dneva, kano vidoviti orle sa strma klisa u prevaljene daljine, gledaš čarnu panoramu proživljenih trudâ i nadâ, nedaća i uspjehâ, tuge i radosti, borba svakojakih — i napokon uživaš u zasluženom miru

zadovoljstvo izvršene dužnosti slavljen od naroda Tvoga hrvatskoga.

I „Matica“ će evo „Hrvatska“ u gospodski ovaj vijenac slavitelja Tvojih zataknuti skroman cvijetak u čast svome bivšem predsjedniku i sastavljaču pravila njenih; a do godine će Tebi u slavu po odluci svog odbora ponuditi vrijedne članove svoje mirisnom kiticom ponajljepših ljubica iz pjesničke dubrave Tvoje. Živio!

3. Lj. Babić (Đalski), predsjednik Društva hrvatskih književnika:

Presvijetli gospodine!

Slavni i dični naš svečaru!

I Društvo hrvatskih književnika prikuplja se današnjoj neobičnoj svečanosti Vašoj — prikuplja se s dubokim poštovanjem, nedoglednom ljubavi, bezgraničnom zahvalnošću — prikuplja se s pravom triumfalnom radosti, što dočekaste taj dan — što dočekasmo taj dan!

A kada imenom Društva hrvatskih književnika pred Vas dolazim, onda mi se riva na usta najprvo jedna riječ, a ta je riječ: hvala — hvala — i opet hvala, jer Vi ste kao prvi predsjednik društva neumornim nastojanjem, upravo divnim marom u dubokoj već starosti digli naše društvo na noge i pobrinuli se za temelje, na kojima stoji. Hvala — i opet Vam kličem hvala — naš slavni i naš stalni predsjedniče!

No kada stojim pred devedesetogodišnjim Ivanom Trnskim — ja se ne mogu niti hoću sustaviti kod hvale našega društva, — moja duša dalje leti, — moje srce jošte traži izraza — jošte riječi u ovaj čas.

Devedeset godina! Običan već život od devedeset godina sili nas, da ga gledamo i sa strahopočitanjem i s ljubavlju — ta devedeset godina proživjeti već je tim riješena i obavljena velika i golema zadaća. Čisto neku

svetačku aureolu gledamo nad sijedom glavom takova starca. Istom pak devedeset godina Ivana Trnskoga! Taj dugi niz godina sav je ispunjen ljubavlju za rođenu svoju grudu i rođenu svoju krv, — ispunjen je marnim neprekidnim radom, pregnućem i nastojanjem, da bude Hrvatima — da bude Hrvatskoj bolje, — da što više — što jače uznapreduje Hrvatska domovina! — I u toj stalnoj ljubavi — u tom stalnom maru Vi ste, presvijetli gospodine, dični naš svečaru, zlatom svoje pjesme — dragošću svoje priče kitili i našu knjigu i svu našu prosvjetu — i podigli si i slatkim Vašim versom i dragom Vašom riječi monumentum aere perennius.

A Vaših devedeset godina tim još veću vrijednost — veću ljepotu predstavljaju, jer u tih devedeset godina padaju godine našega narodnog osvita — pada doba ilirska. Da ste tek svjedok ove dobe bili — već biste nam morali biti i drag i mio i svet, — ali Vi ste bili jedan od prvih, jedan od najvrednijih — jedan od najmarnijih pregalaca velike te dobe. Ilirska doba — nije tek velika, jer je započela s njom naša književnost. Mi smo napokon u sva tri narječja imali već književnost. Ilirska je doba velika, jer smo se onda uspeli na vrhunac, s kojega smo spoznali i opazili veliku istinu, da ovamo od Julskih i Noričkih alpa pa dolje do Egejskoga mora jedan je isti svijet, — jedan je narod — jedna krv — jedna materinska riječ. U toj spoznaji narodnog jedinstva leži sva veličina ilirske dobe, — u toj spoznaji leži sva njezina snaga — u toj spoznaji i uzrok svima uspjesima ove dobe. A Vi ste bili jedan od pionira ove dobe — jedan od prvaka, — jedan od apostola! Slava Vam!

I u očigled Vaše devedesetogodišnjice upravo u ove dane — silom se čovjeku nameće misao ili osjećaj — što li,

— te čisto ćuti kao prst vječne tajne, kojim pokazuje na Vaših devedeset godina, neka nam budu kao simbol — kao utjeha, — neka nam Vaša životna snaga i životna volja kaže, da je iste životne snage i iste životne volje spoznaja narodnog jedinstva, kojega ste Vi bili apostolom, — pokazuje nam to prst vječne tajne u čas, kada se upravo čitavim orgijama griješi protiv toga narodnog jedinstva — protiv te vječne i svete istine.

I ja ne ću dalje — kod toga prestajem. A svršavam s cvijetkom iz Vaše pjesničke bašte — svršavam s Vašim stihom, kojim su se hiljade i hiljade hrvatskih i srpskih srdaca zanosile i još se zanose, — svršit ću sa stihom:

Ljubimo te, naša diko,
jer si svima mio, drag!

4. P. Leber, predsjednik Društva sv. Jeronima:

Ugledni zbore!

Dični svečaru!

Lani na današnji dan pozdravio Te je odbor Društva sv. Jeronima u Tvom čestitom domu i čestitao ti Tvoj 90. rođen dan: a danas evo pozdravlja Te u svijetlom domu slavne Akademije i čestita navršenu devedesetu godinu.

Godine preporoda hrvatske književnosti godine su i Tvoga marnog rada na književnom polju, i kako si počeo onda pjevati svomu rodu: vrelo Tvojih pjesama nije do danas usahnulo. Da narodu nisi ništa drugo darovao nego „Krijesnice“, ime bi Tvoje uvijek sjalo.

Društvo sv. Jeronima ponosi se, da si bio kod osnutka njegova, pa kako si bio prvi dan njegov prijatelj i zagovornik: tako ga do ovog časa pomažeš zborom i tvorom. Tvoje pjesme, što ih je naša „Danica“ tečajem četrdeset godina među narod poslala, čitat će se uvijek rado, a Tvoje pripovijetke, pričane u „Danici“,

sokolit će mnogog na požrtvovni rad, na ljubav prema hrvatskoj otadžbini, na sve, što je plemenito i što traži Božji zakon.

Tvoje pjesme diraju u dušu svakog domoljuba, jer zboriš jezikom, kojim Te draga majka Banovka tetošila, i koji si čisti jezik službujući u Banovini od naroda slušao i upamtio. Teško da ima Hrvata, koji bi Tebi ravan bio u poznavanju materinskog jezika. Rado se sjećam svoje đачke dobe, kad sam Te u Glini motrio, gdje sa svojim pobratimom Preradom druguješ. S njim si snovao, kako da ljepšu pjesmu rodu svomu zapjevate.

Hvaleći Ti svesrdice, uzor pjesniče, na ljubavi, s kojom si prigrlio na srce Društvo sv. Jeronima: molim dragog Boga, neka Te poživi među nama zdrava do svete svoje volje, a društvo će se dičiti Tvojim imenom, dok bude živo. Živio!

5. D. Trstenjak, odbornik Hrvatskoga pedagoškog književnog zbora:

Visoko poštovani gospodine!

U Vašim književnim djelima razasuto je mnoštvo pedagoškoga bisera i posijano mnogo zlatnoga pedagoškog zrnja.

Vi ste po svojoj duši i po svojoj lijepoj knjizi hrvatski narodni pedagog. Vi ste svojim znamenitim pedagoškim mislima dali umjetnički oblik. Nijednim načinom ne može se toliko utjecati na narodnu dušu, na narod, koliko umjetničkim. A Vi ste to činili dugo i u velikoj mjeri.

Nema plemenitijega djela, nego je dizanje i uzgajanje naroda, a nema u našem narodu veće potrebe, nego što je njegovo uzgajanje. Vi ste svojom velikom i patriotskom dušom dizali hrvatski narod estetski i moralno. Vi ste ga budili iz mrtvila, Vi ste ga osvješćivali i

uspirivali mu ljudsko dostojanstvo i narodni ponos. Uzgajali ste bez tendencije karaktere i rodoljube.

„Hrvatski pedagoški književni zbor“ izabrao Vas je za Vaše velike pedagoške zasluge svojim počasnim članom. A kako Vi danas sa srećom i ponosom gledate i na plodove svoga zlatnoga pedagoškog zrnja, tako gleda na njih i na Vas „Hrv. pedagoški književni zbor“, a ja Vam u njegovo ime kličem iz dubine duše: hvala Vam i slava! Živjeli!

6. J. Kirin, predsjednik Saveza hrvatskih učiteljskih društava:

Presvijetli gospodine!

Sretan sam, što mi je u dio pala čast, da Vas mogu pozdraviti u ime „Saveza hrvatskih učiteljskih društava“ i čestitati Vam devedeseti Vaš rođen dan.

Hrvatsko pučko učiteljstvo imade mnogo razloga, da se raduje današnjoj rijetkoj slavi, jer Vi ste, presvijetli gospodine, sin hrvatskoga pučkog učitelja i pod učiteljskim ste rođeni krovom. Veliki dio Vašega patriotskog rada, što ste ga namijenili hrvatskome narodu, kroz pučku školu ulazi u narod, jer se Vaše pjesme čitaju u školskim čitankama, a Vaše popijevke odjekuju školskim prostorijama. Uz to Vaš „Učitelj Dobrašin“, što ste ga namijenili pučkome učitelju, ideal je nastavnika, koji radi za dobrobit svoga naroda.

Zato u ime hrvatskoga pučkog učiteljstva, koje zastupa „Savez hrvatskih učiteljskih društava“, srdačno Vam čestitam današnji svečani dan i vruće želim, da Vas dobri Bog do svoje volje uzdrži krepka na ponos naroda hrvatskoga, kojemu ste žrtvovali sav svoj rad, svoje sree i svoju dušu. Živio!

7. M. Krešić, predsjednik Saveza hrvatskih pjevačkih društava:

Presvjetli gospodine!

Preko tri tisuće hrvatskih pjevača iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Bosne, Hercegovine i Istre pozdravljaju Vas, presvjetli gospodine, dični svečaru, na moja usta kao predsjednika Saveza hrvatskih pjevačkih društava, izričući Vam svoju najdublju harnost kao hrvatskom pjesniku, koji je mnogu našu pjesmu okitio zanosnim i rodoljubnim riječima, i kličući iz dna srea i punog grla, da živi do krajnjih granica života naš prezasluzni pjesnik Ivan v. Trnski!

8. Dr. St. Hondl, potpredsjednik Društva hrvatskih srednjo-školskih profesora:

Visoko štovani gospodine!

Slava Vaša svečan je dan u prosvjetnom životu hrvatskog naroda. Svi, koji rade na polju narodne prosvjete, upiru danas svoje oči u Vas. I „Društvo hrvatskih srednjo-školskih profesora“, zastupnik staleža, kojemu je jedna od zadaća, da mladež upoznava s Vašim radom, stupa pred Vas s radošću i patriotskom zahvalnošću i kliče Vam od srea: Živjeli!

9. J. Muzler, predsjednik Društva za pučku prosvjetu:

Presvjetli gospodine!

Nevrijedni predsjednik najmlađega narodnoga društva „Hrvatskoga društva za pučku prosvjetu“ slobodan sam imenom ovoga društva Vas, presvjetli gospodine, najsmjernije i najsrdačnije pozdraviti. Vi ste, presvjetli gospodine, svega svoga muževnoga života neumorni narodni trudbenik na njivi narodne prosvjete, iz zlatnoga svoga pera sipajući biserje uma i srea Vašega u lijepu knjigu hrvatsku.

Providnost Vas je zato obdarila darom, koji se rijetko desi čovjeku, devedeset-godišnjicom. Uz to Vas sav narod štuje i slavi, dičnoga sina svoga!

Molim za blagohotnu dozvolu, da sa svoje osobne strane nešto prisposmem.

Već su 54 godine, da Presvjetlost Vašu lično poznajem i visoko štujem iz Gline, polazeći Viduševac.

Dok je u građanskoj Hrvatskoj tištao gordi apsolutizam, u Glini i glinskoj Krajini srea su kucala i odjekivala domoljubnim žarom. Vi bijaste središte tomu, i da napomenem samo nekoje oko Vas, kao pukovnika baruna Benka, kapetane Hirjana i Bloudeka, natporučnika Pruginića; od svećenika Marića u Maji i Žalca u Glini.

Bio sam onda srednje gimnazijalče, ali takovo domoljublje i njegovi nosioci u Glini i pukovniji tako mi se usjekoše u pamet, da mi je sve to pred očima danas, kao da je jučer bilo.

Dopustite, da Vam se kod današnje svečanosti i osobno poklonim iz dna duše s najdubljim poštovanjem. Živjeli još mnogo godina u miru i zadovoljstvu duše i srea na slavu hrvatskoga naroda!

10. Pozdravno pismo Dra. Fr. Ilešića, predsjednika Matice Slovenske:

Visoki „Jugoslavenski Akademiji znanosti
in umetnosti“

v Zagrebu.

Predsedništvo „Matice Slovenske“ obžaluje, da se ne more udeležiti slave Iv. Trnskega, a prosi, naj bi visoka Akademija svečarju ob njegovi 90-letnici v imenu „Matice Slovenske“ sporočila najiskrenejše čestitke.

„Matici Slovenski“ je svet spomin ilirski in draga misel na ilirske preporoditelje. Kot živ spomenik tiste krasne dobe, ko so naši predniki svoji visoki misli dali temelja v realnih uvetih, razumu dajali silo čuvstva, seže Iv. Trnski v naše čase.

Ivane Trnski, prijatelj St. Vrazu in dru. Josipu Muršecu, ali se spominjaš pesniških besed, ki si jih l. 1854. zapisal slovenski devojki, nečakinji dr. Muršeca?

„Ima, ima naše krvi,
i junačke i poštene,
kojoj rod je svagdje prvi,
koja stranput ne pokrene.“

Muršec je legel v grob: Ti si mu sipal na grob cvetje poezije. Pokojni Tvoj slovenski drug Ti sedaj vrača besede, ki si jih posvetil Ti njemu:

„Sveđ si bio dobra duša,
budeć rod svoj čil kremenjak,
gdje se vatrom zlato kuša,
Bog i duša, sav poštenjak!

I sam radeć na rad Ti si
bez zavisti nuko druge,
tko je krilat, nek se visi,
luč nam iza noći duge!“

Časteč ilirske spomine časte Hrvati edino dobro zadnjih sto let, na katero so pred celim svetom in za vse večne čase lahko ponosni.

Dr. Fr. Ilešič
predsednik „Matice Slovenske“.

* * *

Sa svakim od govornikâ svečar se izrukovao, a onda je od ganuća jedva smogao riječi, da u kratko svima skupa zahvali.